
Notiser

MEDISINSK NYTT

Bestemor-effekten

Sammenliknet med andre pattedyr lever mennesker lenge etter avsluttet fertilitetsalder. Evolusjonsmessig er dette vanskelig å forklare, med mindre de eldre også har ressurser å tilby som fremmer reproduksjon.

I en studie fra Finland ble befolkningsdata fra Canada og Finland for de siste 200 år undersøkt for å se på sammenhengen mellom kvinners livslengde og reproduksjon (Nature 2004; 428: 178 – 81).

Det viste seg at kvinners postmenopausale livslengde var avgjørende for barnas reproduksjon. Dersom bestemor var i live, fikk både sønner og døtre barn tidligere og med kortere intervaller, og flere barn nådde voksen alder. Sammenhengen var uavhengig av rikdom og sosial status og økte med økende livslengde hos bestemor.

Funnene settes i sammenheng med at bestemor har tatt seg av barn som ikke lenger ammes, dermed er det blitt frigjort tid til nye barn.

Ny aromatasehemmer ved brystkreft

Behandling med tamoksifen er anbefalt etter operativ fjerning av østrogenreseptorpositiv brystkreft. Eksemestan er en tredjegerasjons aromatasehemmer.

Det er nylig publisert interimresultater fra en randomisert studie der 4 700 postmenopausale kvinner med brystkreft som hadde brukt tamoksifen i 2 – 3 år, ble randomisert til å fortsette med dette eller skifte til eksemestan (N Engl J Med 2004; 350: 1081 – 92).

Etter gjennomsnittlig 31 måneders oppfølging ble det registrert sykdomsfri overlevelse (ikke metastase, kontralateral brystkreft eller død) hos 92 % av pasientene i eksemestangruppen, mot 87 % i tamoksifengruppen (hasardratio 0,68, 95 % KI 0,56 – 0,82).

Forfatterne konkluderer med at skifte til eksemestran 2 – 3 år etter oppstart av tamoksifen øker sjansen for residivfri overlevelse hos postmenopausale kvinner med brystkreft.

Sideputer hindrer dødsfall

Kollisjonsputer montert på siden av bilen er innført i løpet av de siste årene og skal beskytte passasjerene ved kollisjoner fra siden.

I en studie fra USA halverte slike puter risikoen for dødsfall hos passasjerer i setet ved siden av førersetet (Am J Epidemiol 2004; 159: 556 – 64). Dette gjaldt kollisjonsputer som beskyttet hodet i tillegg til overkroppen. Puter som var konstruert for bare å beskytte overkroppen, var langt mindre effektive.

Lite lyspunkt for prionsykdom

Creutzfeldt-Jakobs sykdom kjennetegnes ved at prionproteiner i hjernen endrer struktur. Sykdommen er dødelig, og det finnes ingen effektiv behandling.

En ny pilotstudie antyder symptomatisk effekt av flupiritinmaleat, en substans som i celleforsøk er vist å kunne påvirke apoptosen av unormale prionproteiner (Neurology 2004; 62: 714 – 8).

Av 28 deltakere fikk 13 aktivt medikament. Behandlingsgruppen hadde en liten, men signifikant lavere progrediering av demens enn placebogruppen. Derimot så det ikke ut til at flupiritinmaleat hadde noen livsforlengende effekt hos de 24 som døde i løpet av observasjonsperioden.

Økt risiko for schizofreni ved cøliaki

Danske forskere har gjort en epidemiologisk studie for å finne ut om det er sammenheng mellom cøliaki og schizofreni (BMJ 2004; 328: 438 – 9).

Journaler fra 8 000 pasienter innlagt for schizofreni i psykiatriske institusjoner i Danmark i perioden 1981 – 98 ble gransket for cøliaki i sykehistorien. For hver pasient ble det valgt 25 friske kontrollpersoner parett for alder og kjønn.

Fire pasienter hadde cøliaki, og hos ytterligere åtte pasienter hadde minst én av foreldrene cøliaki. Risikoen for schizofreni var signifikant høyere for disse pasientene.

Forfatterne konkluderer med at cøliaki enten hos pasienten eller i nær familie er en uavhengig risikofaktor for schizofreni. Imidlertid er begge sykdommene relativt sjeldne, og problemstillingen er derfor kun aktuell for få pasienter.

Subdurale hematomer hos spedbarn

Subdurale hematomer hos spedbarn kan gi mistanke om barnemishandling. I retten hevdes det ofte at blødningen oppstod under fødselen. For første gang er det gjennomført en undersøkelse der man har sett på forekomsten og det naturlige forløpet av subdurale hematomer hos spedbarn.

111 spedbarn gjennomgikk MR-undersøkelse kort etter fødselen (Lancet 2004; 363: 846 – 51). Ni hadde subduralt hematom. Den største andelen med slike blødninger ble funnet ved tangforløsning, men det ble også funnet tre tilfeller blant dem med ukomplisert fødsel. Ingen av spedbarna hadde symptomer som krevde medisinsk intervensjon. Da MR-undersøkelsen ble gjentatt etter fire uker, hadde alle hematomen gått spontant tilbake. Ved subdurale hematomer hos eldre spedbarn bør man derfor lete etter andre årsaker, deriblant barnemishandling.

IQ og kognitiv svikt

Gode kognitive evner i barndommen kan beskytte mot kognitiv reduksjon i voksen alder. Det viser resultatene i en britisk kohortstudie av 3 000 personer født i 1946. De ble undersøkt kognitivt ved 15, 43 og 53 års alder.

Evner målt i barndommen var inverst assosiert med reduksjon i hukommelse, tempo og konsentrasjon i voksen alder – uavhengig av helse- og sosialstatus.

Forfatterne diskuterer mulige årsaker til at personer med dårligere evner forfaller raskere. Mange vil forklare dette med bedre helse, høyere utdanning, høyere sosial klasse og liknende. Men funnet stod seg også etter korreksjon for slike faktorer. Kanskje reflekterer kognitive evner egenskaper ved sentralnervesystemet som regulerer reduksjon forbundet med alder.

Carotisstenose og kognitiv svikt

Asymptomatisk stenose av venstresidig a. carotis interna er en risikofaktor for kognitiv svikt hos mennesker over 65 år. Personer med stenose på minst 75 % av arteriens diameter har ca. sju ganger så høy risiko for kognitiv reduksjon som personer uten stenose (Ann Intern Med 2004; 140: 237 – 47).

Dette viser en amerikansk studie av 4 000 personer over 65 år som ikke hadde hatt slag, TIA eller fått utført endarterektomi. 32 pasienter hadde uttalt stenose ($\geq 75\%$) i a. carotis interna, hvorav 12 (34 %) hadde nedsatt kognisjon. Blant pasientene uten stenose hadde 107 (7 %) nedsatt kognisjon. Dette tilsvarer en signifikant høyere risiko for kognitiv reduksjon (OR 6,7, 95 % KI 2,4 – 18,1) og kognitiv svikt (OR 2,6, 95 % KI 1,1 – 6,3) hos pasienter med stenose.

Diabetes og kognitiv svikt

Mange epidemiologiske studier har vist at personer med type 2-diabetes har økt risiko for kognitiv reduksjon. De fleste studiene er gjort blant menn.

I en studie av mer enn 16 000 kvinner i alderen 70 – 81 år ble kognitiv funksjon målt to ganger i løpet av en toårsperiode ved telefonintervju (BMJ 2004; 328: 548 – 51).

Undersøkelsen var en del av Nurses' Health Study i USA.

Det viste seg at kvinner med type 2-diabetes hadde dårligere resultater på alle kognitive tester enn dem som ikke hadde diabetes. Spesielt var kvinner som hadde hatt diabetes i lang tid (≥ 15 år) utsatt. De som brukte perorale antidiabetika hadde samme risiko som dem uten diabetes, mens de som *ikke* fikk medikamentell behandling, hadde dårligst resultater. Kvinner som brukte insulin, hadde moderat økt risiko.

Publisert: 22. april 2004. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.